

Bachelorgradsoppgave

Foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing

The importance of the parents' role in the prevention of bullying

Anja Kippe

GLB 360

Bachelorgradsoppgave i
Grunnskolelærerutdanning 1.-7.trinn

Avdeling for lærerutdanning

Høgskolen i Nord-Trøndelag - 2015

HINT

SAMTYKKE TIL HØGSKOLENS BRUK AV KANDIDAT-, BACHELOR- OG MASTEROPPGAVER

Forfatter: Anja Kippe

Norsk tittel: Foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing

Engelsk tittel: The importance of the parents' role in the prevention of bullying

Studieprogram: Grunnskolelærerutdanning 1-7

Emnekode og navn: GLB 360 Pedagogikk og elevkunnskap 4, bacheloroppgave

Jeg samtykker i at oppgaven kan publiseres på internett i fulltekst i Brage, HiNTs åpne arkiv

Min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke gjøres tilgjengelig for andre

Kan frigis fra: 26.05.15

Dato: 18.05.2015

Anja Kippe

underskrift

Vennskap er vennlighet med glede.

Toleranse er å godta at vi er forskjellige.

Inkludering er at ingen står alene.

Aksept er å la alle være sitt enkelte unike individ.

Mobbing er det motsatte av aksept!

Forord

Mobbing er et stort samfunnsproblem. I media hører vi stadig om mennesker som utsettes for mobbing, og resultatet er negative konsekvenser for mange. Jeg har valgt å skrive om mobbing fordi det er noe jeg har opplevd selv, et tema som engasjerer meg, og noe som jeg ønsker å ha mer kunnskap om, slik at vi sammen kan motarbeide dette problemet.

Å arbeide forebyggende mot mobbing er gjeldende både i skolen og i hjemmet. I min bacheloroppgave har jeg derfor sett på foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing. Jeg ønsker å belyse forebyggende tiltak som man må være bevisst og ta tak i som foreldre. Oppgaven belyser min problemstillingen om foreldrenes rolle som oppdragere, forbilder og samarbeidspartnere til skolen. Denne oppgaven er først og fremst til hjelp for meg selv, nå som jeg snart er ferdigutdannet lærer. Den kan også være til hjelp for andre lærere, og for alle foreldre som har barn i skolen. Mitt ønske er også at andre skal dra nytte av denne bacheloren.

Jeg vil rette en stor takk til veileder Tove Anita Fiskum for gode tilbakemeldinger og god hjelp. Det har vært fint å få andres perspektiver underveis, og støtte med gode innspill og veiledning. En stor takk til mine medstudenter for gode stunder på lesesalen. Dere har vært flinke til å gi konstruktive tilbakemeldinger, gitt meg pågangsmot og gode ideer i skriveprosessen. Jeg vil rette en spesielt stor takk til Malinn Hellen Sele for god støtte underveis, og mange gode stunder på lesesalen med mye prat, og mange kopper kaffe og vaffel. Jeg vil også takke alle mine informanter for gode og utdypende svar, og som har gjort det mulig for meg å skrive denne oppgaven. De har gitt meg anledning til å skrive om dette interessante og utfordrende temaet, og dette har gitt meg mye ny innsikt og verdifull erfaring. Jeg er takknemlig for all hjelp og støtte som jeg har fått i denne skriveprosessen.

Anja Kippe

Innhold

1.0 INNLEDNING	1
2.0 TEORI	2
2.1 Mobbing	3
2.2 Bronfenbrenner	3
2.3 Sosialisering og sosial kompetanse	4
2.3.1 Sosial kompetanse	4
2.3.2 Sosialisering	5
2.3.3 Empati	5
2.4 Vennskap	6
2.5 Samarbeid mellom skole og hjem	6
2.5.1 Foreldresamarbeid	6
2.5.2 Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU)	8
3.0 METODE	9
3.1 Utvalg	10
3.2 Intervju	11
3.3 Spørreskjema	12
3.4 Forforståelse	12
3.5 Analyse	12
3.6 Etske betraktninger	13
4.0 RESULTAT	13

4.1 Læreres syn på foreldrenes rolle	13
4.1.1 Foreldre som rollemodeller	13
4.1.2 Åpen dialog	14
4.1.3 Direkte arbeid med foreldre	15
4.2 FAUs syn på foreldrenes rolle	15
4.2.1 Foreldre som rollemodeller	15
4.2.2 Åpen dialog	16
4.2.3 Direkte arbeid med foreldre	16
5.0 DRØFTING	17
5.1 Hovedfunn av resultat	17
5.2 Resultat i forhold til teori	18
5.2.1 Foreldre som rollemodeller	18
5.2.2 Dialogen i samspillet	19
5.2.3 Samarbeidet mellom skole og hjem	20
5.3 Metodekritikk.....	21
6.0 KONKLUSJON.....	22
7.0 LITTERATURLISTE	23
VEDLEGG 1	26
VEDLEGG 2	27

1.0 INNLEDNING

Målet med denne bacheloren er å få et forskningsblikk på foreldrenes betydning i arbeidet mot mobbing, og se på hva som kan forbedres med tanke på hvordan samfunnet er i dag. Mobbing av barn og unge er et problem som påfører samfunnet store skader. Kampen mot mobbing må føres og vinnes, og derfor har jeg valgt å gå nærmere inn på dette temaet. Lovverket forplikter skolen til å gi elevene et godt fysisk og psykososialt miljø. Dette står nedfelt i §9A-1 i opplæringsloven: «Alle elever i grunnskolar og videregående skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring» (Opplæringslova, 1998). Om et barn blir mobbet på skolen, er det dermed et lovbrudd.

I nyttårstalen til statsminister Erna Solberg oppfordret hun alle til å gjøre en forskjell, for å få verden til å bli et bedre sted. Hun viste til betydningen av gode forbilder, og foreldre fikk en særskilt oppfordring. Voksne har et stort ansvar for å bry seg, og ta vare på barn som har det vanskelig. Foreldre må ta ansvar for hvordan barna deres oppfører seg, og sammen kan vi alle gjøre en forskjell (VG, 2015). Gjennom media kjenner vi til historien om Odin, 13 åringen som tok sitt eget liv, etter mange år med mobbing. Ingen hendelser bør få gå så langt, og sammen må vi bidra til å stoppe mobbing. Kong Harald valgte i sin nyttårstale å snakke om nødvendigheten av å si snille ord til hverandre, og vise folk varme og raushet. Han tok også opp temaet mobbing, og la fram Villemo Hatlands initiativ til demonstrasjon mot mobbing, som ble til etter mange grusomme historier i forbindelse med mobbing (VG, 2014). Begge viser oss at vi har et moralsk ansvar for hverandre, og det er en stor styrke å ha felles verdier som fundament i vårt samfunn. Vi må være medmennesker, og beskytte de rundt oss. Arbeidet mot mobbing må foregå hver eneste dag.

Et samfunnsproblem kan ikke bekjempes bare på skolen, alle deltakere på ulike arenaer må sammen arbeide for å nå et mål. Det er ofte et stort fokus på at lærerne gjør en for dårlig jobb når det kommer til arbeidet mot mobbing, og derfor vil jeg belyse noen av de andre sidene som påvirker barna i det sosiale spillet. Vi trenger en bredere ansvarsfordeling enn det vi har i dag, og derfor vil jeg fokusere på foreldrenes ansvar. Voksne har et ansvar for å forhindre og stoppe mobbing blant barn. Dette gjelder i den enkelte klasse, på den enkelte skole og i det enkelte lokalmiljø. Det er mye sannhet i det gamle uttrykket: «Det trengs en hel landsby for å oppdra et barn». Nøkkelen til å sørge for at alle barn får en trygg oppvekst ligger i fellesskapets evne og vilje til aktivt å ta ansvar. Til å tørre å vise at man bryr seg.

Bakgrunnen for valg av tema er aktualiteten og relevansen i samfunnet, og viktigheten av å bevisstgjøre andre om foreldrenes viktige rolle i henhold til inkludering og forebygging av mobbing.

Voksne kan bidra med å bygge vennskap og være gode rollemodeller. Foreldre har et viktig ansvar med å gi barnet sosial kompetanse, og bygge vennskap hos barn. Jeg vil inspirere voksne til å velge å være til stede for barn som trenger det, og investere i andres barn. I tillegg vil jeg se på hvordan samarbeidet mellom skole og hjem er en viktig forutsetning for forebygging av mobbing. I oppgaven har jeg valgt å bruke betegnelsen foreldre, men dette omfatter også foresatte. Jeg kunne også betraktet foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet ved digital mobbing, men på grunn av oppgavens omfang, ble ikke dette prioritert.

Mobbing er et sårbart tema, og foreldre trenger kompetanse i å forebygge og håndtere mobbeferd hos barn. De trenger hjelp til å vite hva de skal gjøre om barnet deres utvikler mobbeferd, eller blir utsatt for mobbing. Med dette vil jeg se på hvordan foreldre kan forebygge mobbing gjennom å være bevisst egne holdninger og påvirkningskraften de har, og hvordan sosial læring kan forhindre mobbing. Min problemstilling er derfor som følger: *Hvilken betydning har foreldre i det forebyggende arbeidet mot mobbing?* Oppgaven min er bygd opp slik at den starter med en innledning, deretter kommer en teoretisk del om blant annet mobbing, sosialisering og foreldresamarbeid. Videre kommer en metodisk del som beskriver metodene jeg har brukt, for så en resultatdel med mine funn. Deretter kommer en drøfting av teori og resultat, og til slutt en kort avslutning på oppgaven.

2.0 TEORI

Elevundersøkelsen 2014 viser at 3,9 % av elevene i norsk skole, blir mobbet mer enn to ganger i måneden (Utdanningsdirektoratet, 2015). Dette er et alvorlig tall, som det må gjøres noe med. Mye av arbeidet mot mobbing handler om forebygging og arbeid med læringsmiljøet. Kanskje glemmer vi de andre viktige faktorene i samfunnet, som kan bistå i skolens arbeid mot mobbingen.

Christoffersen og Johannessen (2012) betegner teori, av det greske ordet *theoria*, som «å betrakte», og nedenfor kommer jeg til å se nærmere på mobbing som fenomen, og betrakte det i forhold til Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell og sosialisering i samfunnet. Jeg vil også se på betydningen av vennskap og samarbeid mellom skole og hjem i det forebyggende arbeidet. Siden min problemstilling handler om foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing, vil samarbeid med hjemmet ha størst fokus i min teoridel. Mitt teoretiske perspektiv avgjør hvilke sider jeg avdekker ved virkeligheten. Det er mange andre områder jeg kunne ha skrevet om, for eksempel skolens arbeid med læringsmiljø og forebygging av mobbing, selve fenomenet mobbing, eller utdypende forskning om nettmobbing. På grunn av oppgavens omfang, har jeg ikke prioritert disse områdene.

2.1 Mobbing

For å kunne handle i saker der det er tvil om eleven har et godt fysisk og psykososialt miljø, er det viktig med en definisjon på begrepet mobbing. En samstemt forståelse av begrepet har gradvis vokst fram internasjonalt, og det kan defineres som negativ atferd, der hensikten er å skade mobbeofferet på en eller annen måte. Mobbing beskrives som negative, uvennlige eller aggressive handlinger, som gjentas over en tidsperiode. Det er òg en ubalanse i styrkeforholdet: mobbeofferet er ikke i stand til å forsvare seg fysisk eller sosialt i den aktuelle situasjonen (Roland, 2014, s. 23). Dan Olweus definerer mobbing på følgende måte: «En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer» (Olweus, 1992, s. 17). Mobbing kan vises i form av fysisk plaging, hvor virkemiddel som slag, spark, dytting og lignende, blir brukt. Verbale virkemidler er en annen form for mobbing, og kan vises gjennom ord som svir, kollektiv latter eller negativ karakterisering av mobbeofferet. En siste form for mobbing er utfrysning, hvor blikk, smil, eller en kald skulder er sentrale virkemiddel. (Roland, 2014, s. 24-25). Før foregikk mobbing «ansikt til ansikt», men nå i de senere årene har også datamaskiner og mobiltelefoner blitt viktige kanaler for mobbing. Det viser seg likevel at tradisjonell og digital mobbing har gått hånd i hånd de siste årene (Roland, 2014, s. 26).

De tre hovedelementene som går igjen i definisjonen av mobbing er at det er negative handlinger fra én eller flere rettet mot et offer, det er noe som pågår over tid, og det forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager(e) (Moen, 2014, s. 16). Med en klar definisjon av mobbebegrepet, er spørsmålet hvor villig vårt samfunn er til å forandre denne virkeligheten i en positiv retning for alle. Til slutt er det de voksnes vilje og engasjement som avgjør hvor mye mobbing som skal få forekomme i skolen (Olweus, 1992, 99).

2.2 Bronfenbrenner

Utviklingspsykologen Urie Bronfenbrenner har laget en modell av menneskers utvikling og sosialisering i et systemisk perspektiv (Bø, 2012, s. 169). Her har han sett på miljøer som mennesker inngår i og påvirkes av, og satt disse inn i fire systemer. De ulike miljøene deler han inn i et mikro-, meso-, ekso- og makrosystem (Imsen, 2005, s. 60).

Mikrosystemet innebærer nærmiljøene som barnet er direkte involvert i. Sentrale arenaer her er hjem, skole, nabolag, fritidsklubb og kameratgruppe. Mesosystemet innebærer forbindelser og samspill mellom ulike miljø og arenaer der barnet deltar. Det som skjer i et miljø kan virke inn på et annet miljø. Et barn kan bære med seg erfaringer hjemmefra og til skolen, og det kan bære med seg skoleerfaringer hjem (Imsen, 2005, s. 60). Eksosystemet innebærer andre miljø og institusjoner i

lokalmiljøet som påvirker individet mer indirekte. Makrosystemet består av overordnede rammebetingelser på samfunnsnivå. Her spiller økonomi, utdanning, sosial organisering, politikk, og rettsvesen inn (Rørnes, 2007, s. 14). Vårt kollektive samfunnsansvar mot mobbing, har blant annet blitt nedskrevet i *Manifest mot mobbing* (Utdanningsdirektoratet, 2002). De ordninger og bestemmelser som blir gjort på makronivå, berører barnet og det samspillet som skjer på mikronivå (Imsen, 2005, s. 61).

Vi må ha et utviklingsøkologisk perspektiv på mobbing. Dette betyr at for å kunne utvikle gode strategier i kampen mot mobbing, må både forhold ved individ og system undersøkes. Det er i samspillet mellom individer og systemer at vi påvirker og påvirkes, og derfor er det nødvendig å søke kunnskap om dette og løfte blikket ut over individet og det mikrosystemet hvor mobbingen utspilles. Når mobbing oppstår, er kvaliteten på samarbeidet mellom skole og hjem, avgjørende for resultatet. Denne samarbeidsdimensjonen fanger Bronfenbrenner opp gjennom modellens mesonivå. (Rørnes, 2007, s. 15). I min undersøkelse vil derfor mesonivået ha størst fokus. Faktisk vektlegger Bronfenbrenner det som skjer mellom barnets miljøer som viktigere for barns utvikling, enn det som skjer i miljøene isolert (Sagbakken, 1996, s. 190).

Det er stor sannsynlighet for at barnet lærer forskjellige ting i de ulike miljøene. På skolen formidler lærerne at en ikke skal mobbe, mens i hjemmet sitter man kanskje og snakker stygt om naboen. De ulike sosiale kontekstene kan virke forvirrende på barnet (Imsen, 2005, s. 59). Mobbing er et felles ansvar, og skal arbeidet mot det lykkes, må aktører på det lokale nivået erkjenne det kollektive samfunnsansvaret i kampen. Lærere, foreldre og barn, er viktige aktører som må samarbeide om barns sosialisering.

2.3 Sosialisering og sosial kompetanse

2.3.1 Sosial kompetanse

I det forebyggende arbeidet mot mobbing, handler mye av arbeidet om å styrke elevenes sosiale kompetanse, og forsterke deres positive handlinger. I starten på den generelle delen av læreplanen står det at for å møte livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre, er sosiale ferdigheter avgjørende (Kunnskapsløftet, 2012). Dette betyr at vi har et felles ansvar for å forme barn og unge til rustede samfunnsmedlemmer. Mye tyder også på at sosial ferdighetslæring kan virke forebyggende på utvikling av atferdsproblemer i skolen (Ogden, 2002, s.23-24). Det som kjennetegner «gode skoler» i arbeid mot mobbing, er at de utøver et tilstrekkelig arbeid mot mobbingen. Kjennetegn på et slikt tilstrekkelig arbeid, er at elevene involveres i arbeidet mot mobbingen. Her blir begrepet brukt til å fremme gode verdier og holdninger hos elevene, slik at det

kan fremme elevenes sosiale kompetanse. Samarbeidsoppgaver fremmer samarbeidsevner, og holdninger og forventninger til elevene, påvirker deres atferd (Moen, 2014, s. 30-32).

Terje Ogden betrakter sosial kompetanse som et vesentlig element i arbeidet med å forebygge mobbing, fordi det omhandler å utvikle gode relasjoner til jevnaldrende. Sosial mestring gjør det mulig å etablere og vedlikeholde nære vennskap, noe som er en nøkkelfaktor for å skape en «inkluderende skole» (Ogden, 2002, s.23-24).

2.3.2 Sosialisering

Sosialisering handler om å forme barn til å bli gode mennesker i samfunnet, og den viktigste sosialiseringsinstitusjonen er foreldrene og familien. Det er her de grunnleggende normene og verdiene blir lært, og foreldrenes atferdsmønstre og grunnholdninger preger barna (Imsen, 2005, s. 55-56). Skolen er også en viktig sosialiseringsinstitusjon og de har et formelt ansvar for å hjelpe foreldrene med oppdragelsen. På skolen lærer barna noe om verdier, oppførsel og hvordan man omgås andre mennesker. Sosialisering omfatter både en tilsiktet og utilsiktet påvirkning av barnet. Barnet formes gjennom systematisk oppdragelse i hjemmet, og direkte gjennom forventninger og innflytelse fra samfunnet. Foreldre kan ikke kontrollere denne innflytelsen, fordi ulike sosialiseringsinstitusjoner kan ha ulike mål.

Oftest lærer barn ferdigheter, kunnskap og holdninger uten at det har vært noe eksplisitt mål å lære det. Man snakker ofte om «den skjulte læreplan» som inkluderer verdier, men man glemmer kanskje hjemmets «skjulte oppdragelse». En far kan fortelle barnet sitt hvor viktig det er å ikke mobbe, mens han selv sitter og snakker stygt om de menneskene han ser på tv-skjermen. Samfunnet har endret seg i Norge, og dette har virkninger for sosialiseringen og oppdragelsen. Siden både hjem og skole har et felles ansvar for elevene, bør det være et godt samspill mellom disse sosialiseringsinstitusjonene.

2.3.3 Empati

«Empati kan beskrives som evnen til å sette seg inn i og forstå et annet menneskes følelser og psykiske situasjon» (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011, s. 63). Olweus har laget en mobbering, hvor barnet selv kan avgjøre hvor det står og hvor mye medfølelse det har med eventuelle ofre. Her legger han vekt på barnets empatiske sider, og eleven kan avgjøre om det er noe han kan gjøre for å forbedre situasjonen for utsatte elever. Ved at barnet gjør seg bevisst hvor det står, kan det avgjøre om det vil bytte rolle, fra for eksempel å utøve passiv medvirkning til mobbing, til å være den som sier ifra om det (Olweus, 2008, s. 137).

Utviklingen av barnet stimuleres når det eksponeres for og samspiller med stadig flere personer i ulike roller. Dette fordi det krever at barnet identifiserer seg med den det samspiller med, og dermed lærer å reflektere over hva den andre opplever og vise forståelse for dette. (Bø, 2012, s. 182). I arbeidet med å utvikle sosial kompetanse hos barn, har noen kanskje behov for å trene selvhevdelse, mens andre barn trenger hjelp til å utvikle empati. Å forebygge mobbing er et samarbeidsprosjekt som involverer barnet, men ansvaret for å skape et oppvekstmiljø der mobbing har dårligst mulig betingelser, ligger uten tvil hos de voksne i hjem og i skole. George Herbert Mead utviklet speilingsteorien, som innebærer at vi blir den vi er, i møte med andre mennesker. Noen av dem vi møter får større betydning enn andre, men kvaliteten på samspillet mellom barnet og den signifikante andre, synes å være avgjørende for hvordan vi blir som menneske og medmenneske (Rørnes, 2007, s. 31).

2.4 Vennskap

Voksne har et ansvar for å forhindre og stoppe mobbing blant barn. Dermed har de også et ansvar for å skape vennskap. Psykologen Indira Hasanbegovic definerer vennskap som et gjensidig emosjonelt bånd mellom to individer, som varer over tid (Hasanbegovic, 2012, s. 41). I følge Arge og Hoem (2012) er den sikreste og beste forebyggingen av mobbing, å bidra til at vennskap skapes mellom barn. Gjennom vennskap kan barnet få trygghet på seg selv og egne verdier, noe som er viktig for barnets sosiale læring og utvikling. Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) betrakter vennskap som det viktigste virkemiddelet mot mobbing. Et godt arbeidsmål for alle voksne, må derfor være at alle barn har minst én venn (FUG, 2012). Jorun Sandsmark (KS) mener at barn og unge som har venner, har mindre risiko for å bli mobbet enn barn og unge som ikke har venner. (Sandsmark, 2012, s.139) Skolen er barns og unges største vennskapsarenaer, derfor har lærere et stort ansvar for skolens læringsmiljø. Voksne er viktige rollemodeller og tilretteleggere for vennskap, derfor er det viktig at lærere og foreldre engasjerer seg i barnas liv (Utdanningsdirektoratet, u.å). Foreldre kan oppmuntre egne barn til å ta seg av andre, og dermed utvikle deres empatisk side.

2.5 Samarbeid mellom skole og hjem

2.5.1 Foreldresamarbeid

Ifølge Opplæringsloven, skal skolen sørge for samarbeid med hjemmet (Lovdata, 1998). Samarbeidet mellom hjem og skole har stor betydning for elevenes faglige læring og sosiale utvikling. Det er stor sannsynlighet for at barnet får en positiv utvikling, om det opplever at skole og hjem drar i samme retning (Nordahl, Lillejord & Manger, 2013, s. 202). I den generelle delen av Kunnskapsløftet påpekes det at foreldrene har hovedansvaret for oppdragelsen. Den bør likevel utøves i samarbeid med

skolen, fordi skolen er en viktig arena i barnas utvikling. Skolen må samtidig trekke foreldrene med i utviklingen av miljøet rundt opplæringen (Kunnskapsløftet, 2012). I tillegg til å bidra til god faglig læring for den enkelte elev, har skolen et ansvar for å legge til rette for en sosial utvikling og en positiv identitetsutvikling hos elevene. Foreldre forsøker å oppdra barna slik at de blir sosialt omgjengelige og får en positiv selvoppfatning. Slik har skolen og hjemmet et felles mål. (Nordahl, Lillejord & Manger, 2013, s. 203).

Samspeillet mellom barnets miljøer er en viktig faktor i barnets utvikling. Godt samarbeid mellom hjem og skole styrker barnets utviklingsmiljø, og en god relasjon mellom partene kan bidra til å styrke barnets tilværelse (Sagbakken, 1996, s. 190). Foreldre er grunnsteinen i barnets oppdragelse. Å forhindre mobbing starter i barnas oppdragelse, hvor det handler om å gjøre barna trygge på seg selv og ha evnen til å vise empati (Arge & Hoem, 2012, s. 15). Mellom foreldre og barn eksisterer det et sterkt følelsesmessig bånd og en gjensidig lojalitet, derfor er det avgjørende at de som arbeider i skolen ser på foreldre og barn som en enhet. Siden barn og unge tilbringer stadig mer tid på skolen, får skolen et større ansvar for deres oppdragelse og sosiale utvikling. Dette gjør at barna sosialiseres på to arenaer, hjemme og på skolen (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011, s. 91). Noen vil kanskje hevde at det ikke er verdt å bruke så mye ressurser på foreldregruppen, men undersøkelser viser at gjennom å skape en positiv relasjon til foreldre, kan vi øke deres oppmerksomhet overfor barnet. Dette kan igjen bidra til at de blir i bedre stand til å se barnets behov (Sagbakken, 1996, s. 192).

I møte med skolen har foreldre en tendens til å bringe med seg egne erfaringer fra sin skolegang, og dette kan påvirke kontakten som etableres til læreren. Som lærer bli man tilskuer av ulike oppdragelsesmetoder, foreldres holdninger til skolen og andre forhold hvor barna påvirkes av foreldrenes atferd. For at lærere og foreldre skal komme fram til et godt samarbeid, bør ikke læreren falle inn i en oppdragerrolle overfor foreldrene. Sagbakken (1996) mener at mangel på kommunikasjon mellom barnas miljøer, øker sjansen for problematferd i skolen. Kontakten med foreldre bør derfor ha dialogen som grunnlag. Dette innebærer å sende tydelige signal om at man respekterer foreldrene som likeverdige (Sagbakken, 1996, s. 195).

Det finnes tre former for samarbeid, herunder det representative, det direkte og det kontaktløse samarbeidet. Det representative samarbeidet går ut på at noen foreldre representerer en foreldregruppe. Dette innebærer foreldrerepresentanter i samarbeidsutvalg, FAU og klassekontakter. Det direkte samarbeidet dreier seg om samarbeidet mellom lærere og foreldre. Dette foregår gjennom foreldremøter, kontaktmøter, telefonisk kontakt og andre møter der foreldre og lærer møter hverandre direkte. Det kontaktløse samarbeidet foregår ved at foreldrene støtter opp om og legger til rette for barnas skolegang (Nordahl, 2005). Det viser seg at barn av foreldre som viser god

foreldrestøtte og har gode samarbeidsrelasjoner med skolen, trives i skolen og er mindre utsatt for mobbing enn andre elever. Et godt samarbeid mellom skole og hjem bidrar altså til at skolen lykkes med sine mål om faglig og sosial utvikling hos elevene (Utdanningsdirektoratet, 2012).

Foreldre og lærere kan betegnes som signifikante for barnet, fordi de gir barnet personlig, sosial og kulturell identitet (Bø, 2012, s. 180). Bronfenbrenner belyser betydningen nøkkelpersoner i et barns liv har som modellpersoner. Deres holdninger, kunnskaper og ferdigheter påvirker barnets personlighet. Uten at de nødvendigvis er klare over det selv, kan vi si at foreldre bedriver skjult læring med taus kunnskap. Foreldrenes verdier, holdninger, og kunnskap om virkeligheten former barnas forestillinger om verden (Bø, 2012, s. 26-28).

2.5.2 Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU)

Klassekontakter er kontaktleddet mellom foreldrene i klassen og FAU, og selve bindeleddet mellom foreldrene og skolen. Foreldrekontaktene har mange oppgaver, men en av de viktigste er å holde god kontakt med elevene og vurdere hva foreldrene kan gjøre for å utvikle et godt miljø i gruppen. Deres oppgaver er også å legge fram saker for FAU og formidle foreldrenes ideer og synspunkter (FUG, 2013). Alle foreldre som har barn i skolen, er medlemmer av skolens foreldreråd. Dette rådet velger et styre, som kalles for foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU) (Nordahl, Lillejord & Manger, 2013, s. 206). FAU skal blant annet sikre reell medvirkning fra foreldre og ha medansvar for at elevenes læringsmiljø er trygt og godt. De skal også sikre at samarbeidet mellom hjem og skole er godt (FUG, 2013).

Foreldreorganisasjonen spiller en viktig rolle når det kommer til å gi foreldre bredere kunnskaper. De kan arrangere møter hvor man diskuterer hensiktsmessige forslag for forebygging av mobbing. Det ligger godt til rette for erfaringsutveksling angående hvordan klassekontaktene arbeider med klassemiljø og mobbing. FAU må være pådriver i arbeidet med mobbing. Med faste møter kan de diskutere læringsmiljø, trivsel og trygghet, og planlegge og evaluere tiltak mot mobbing. Sammen kan man løse problemene i fellesskap.

FAU må ha en holdning på at mobbing er uakseptabelt, og arbeide for et mobbefritt skolemiljø. Trivsel er viktig for barnas læring, og FAU kan ta initiativ til sosiale tiltak for elevene. I tillegg kan de være en informasjonskanal ut til alle foresatte, og holde samlinger for både foreldre og lærere. Foreldrerådets arbeidsutvalg bør ha et godt samarbeid med både skolens ledelse, elevrådet og ansatte ved skolen, i tillegg til å ha god kontakt med organisasjoner og næringsliv i nærmiljøet (FUG, 2013).

3.0 METODE

I dette kapitlet vil jeg beskrive metoden jeg har benyttet for å finne svar på min problemstilling. Det jeg ønsker å finne ut av i oppgaven, påvirker valget av metode og jeg har derfor tenkt gjennom problemstillingens relevans, hva som er gjennomførbart og etiske spørsmål angående dette. Samfunnsforskning er mangfoldig, og derfor er det mange forskjellige måter å samle inn data på. Dette avhenger av hva man ønsker å finne ut og hva som kjennetegner den virkeligheten som undersøkes (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 21). Forskning dreier seg om å skaffe seg kvalifisert kunnskap om verden. Dette må gjøres på en åpen og systematisk måte, og det skilles gjerne mellom kvalitative og kvantitative metoder for å komme fram til en slik kunnskap (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 19). Jeg har brukt en kvalitativ tilnærming i denne undersøkelsen.

Vi tilegner oss kunnskap om verden på mange måter, men siden det skal forskes på en virkelighet, må denne dokumenteres ved hjelp av data (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 21). Empirisk forskning består i å samle inn data om virkeligheten man forsker på, og mine data vil foreligge rent fysisk i form av et resultat av utfylte spørreskjemaer og gjennomførte intervjuer. Christoffersen og Johannesen (2012) beskriver data som noe vi skaper, og de utgjør bindeleddet mellom virkeligheten og analysen, og tolkningen av virkeligheten. Data av virkeligheten blir observert og registrert, men dette er bare representasjoner av den. Likevel er forskning imidlertid den beste måten å få en pålitelig kunnskap om virkeligheten på (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 22). Gjennom min fremgangsmåte har jeg forsøkt å identifisere hvorfor mennesker handler slik de gjør, og hvordan de gir mening til verden rundt seg. Jeg har vært i dialog med de menneskene jeg ville finne ut noe om, og dette åpner for en annen type kunnskap, enn ved andre typer undersøkelser. I tillegg er en kvalitativ undersøkelse nyttig for å undersøke et tema som jeg ikke har så mye forkunnskaper om. Før jeg startet bachelorarbeidet ville jeg se om jeg fant noe om foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing. Siden jeg ikke fant så mye forskning på det, ville jeg forske på dette selv. Dette gjorde jeg ved å se på deltakernes syn på foreldrenes betydning, og deretter sammenligne dette med hva teorien sier.

En kvalitativ tilnærming er den beste metoden for å kunne belyse min problemstilling, fordi jeg kan gå i dybden på et smalt felt. En fleksibel innsamlingsmetode gir muligheter for å oppnå fylldige og detaljerte beskrivelser av informantenes tanker, følelser og meninger (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 77). Ved en slik tilnærming kan jeg komme nært inn på målgruppen, og relasjonen mellom forsker og deltaker blir mindre formell. Slik har deltakerne muligheten til å svare mer utfyllende og mer detaljert enn ved kvantitative undersøkelser (Christoffersen & Johannesen, 2012, s.17).

Datamaterialet har blitt samlet inn ved hjelp av intervjuer og utsendt spørreskjema, og jeg har fått mye informasjon om få personer. I min undersøkelse har jeg hatt en pragmatisk tilnærming, hvor det har vært en interaksjon mellom deduksjon og induksjon (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 41). Dette for at de to tilnærmingene egner seg til å avdekke ulike sider ved virkeligheten, noe som er en fordel i min undersøkelse. Ved å bruke en kvalitativ metode, kan jeg få fram fyldige beskrivelser av foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing.

3.1 Utvalg

Jeg har brukt en strategisk utvelgelse når jeg har valgt informanter. Jeg tenkte gjennom hvilken målgruppe som måtte delta for at jeg skulle få samlet nødvendige data, og valgte informanter ut i fra det som var mest hensiktsmessig. På grunn av yrke og stilling, var målgruppen homogen. De var relativt like hverandre på flere kriterier, og derfor ville jeg se om deres holdninger også var like.

Når jeg skulle foreta et utvalg var det ønskelig å få et representativt utvalg, og derfor valgte jeg å intervju to lærere og sende et spørreskjema til FAU-ledere ved ulike skoler, med ulik geografisk beliggenhet. Jeg har valgt å intervju to lærere som jeg har fått kjennskap til gjennom praksis. Intervjuobjektene er lærere på samme skole, og de representerer hvert sitt kjønn. Fordelen med å få spurt ulike typer mennesker, er at jeg kan få en oversikt over hva flere personer mener og belyse temaet fra flere sider.

Spørreskjemaet ble sendt ut til 30 FAU-representanter, mens det ble gjennomført intervju med to lærere. Dette ble gjort for å få et sammenligningsgrunnlag og for å kunne belyse studien fra både lærernes og foreldrenes ståsted. FAU-representantene fikk tilsendt spørreskjemaet på mail, og dette inneholdt 8 spørsmål. Kriteriene for utvalget var at de var FAU-ledere, og dermed hadde kunnskap om å være foreldre i samarbeid med skolen. Hvert spørreskjema ble besvart individuelt. Av de 30 som jeg sendte skjemaet ut til, var det 5 som svarte. Med de to intervjuobjektene i tillegg, ble det syv informanter til sammen. Kriteriene for utvalg av lærere var at de hadde lang erfaring som lærere, og dermed mye kunnskap om skole-hjem-samarbeid. Intervjuguiden deres inneholdt 14 spørsmål. Spørreskjemaet og intervjuguiden inneholder noen av de samme spørsmålene. Et av spørsmålene er også problemstillingen min. Slik kan jeg se an deres svar i henhold til teorien, og sammenligne med mine antakelser. Hensikten med å stille noen av de samme spørsmålene, var å få en oversikt over hva foreldrene mener og hva lærerne mener. Dette skaper sammenligningsgrunnlag som kan benyttes i analysen av data. Både spørsmål til FAU-ledere og intervju av lærere vil gi meg et praksisrelevant perspektiv.

3.2 Intervju

Jeg har benyttet meg av kvalitative intervjuer for å få fylldige og detaljerte beskrivelser av læreres erfaringer og oppfatninger av foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing. Formålet med intervjuet var å avdekke kunnskap om temaet jeg studerte, på en objektiv måte.

Deltakerne ga meg et aktivt samtykke til å delta i undersøkelsen. Før møtet fikk de tilsendt intervjuguiden, slik at de kunne komme med gjennomtenkte svar under gjennomførelsen. Jeg valgte å bruke et personintervju, for å kunne belyse temaet fra lærernes side. Gjennomførelsen av intervjuet tok omtrent 20 minutter for hver lærer. Jeg gjennomførte intervjuene på et eget rom, på deltakernes arbeidsplass, slik at vi ikke skulle bli forstyrret av andre. Intervjuet ble tatt opp med lydopptaker, slik at jeg kunne være tilstede under samtalen, og stille relevante spørsmål underveis. Jeg tok utgangspunkt i spørsmålene fra intervjuguiden, men for å få med alle aspektene ved informantenes oppfatninger, lot jeg lærerne få fremme sine egne meninger om temaet. Jeg foretok intervjuene «ansikt til ansikt», fordi det kan gjøre det vanskeligere for intervjuobjektene å snakke usant (Postholm og Jacobsen, 2011, s. 68). I tillegg kunne jeg observere kroppsspråk og ansiktsuttrykk, og dermed få en enda dypere forståelse av informantene. Under gjennomførelsen brukte jeg relasjonen jeg hadde til deltakerne, for å skape et intervju som var preget av en god og åpen dialog.

Intervjuguiden skulle bidra med en naturlig oppbygging av temaet, slik at informanten holdt seg til problemstillingen uten store avsporinger (Se vedlegg 1). Jeg har brukt åpne spørsmål, for da sto deltakerne fritt til å besvare spørsmålene med egne ord. På den måten kunne også jeg respondere med en gang på hva deltakerne svarte, tolke svaret, og skreddersy neste spørsmål. Informantene fikk de samme spørsmålene, slik at jeg kunne få flere standardiserte svar, som kunne sammenlignes senere. Jeg hadde en bestemt rekkefølge på temaene i intervjuguiden, men var åpen for å endre denne dersom informantene kom med nye tema underveis. Intervjuet hadde en god balanse mellom fleksibilitet og standardisering, og derfor vil jeg si at jeg hadde et delvis strukturert intervju.

Jeg stilte enkle spørsmål i starten av intervjuet for at jeg ikke skulle skremme eller provosere informantene, men heller skape et nærere forhold til dem. Jeg brukte introduksjonsspørsmål for å introdusere det temaet som skulle belyses i intervjuet. Så gikk jeg videre fra deres generelle betraktninger, til deres personlige erfaringer og forståelse av temaet. Deretter fokuserte jeg på nøkkelspørsmålene i intervjuguiden, slik at jeg kunne få utdypende svar og den informasjonen jeg ønsket ut ifra undersøkelsens problemstilling og formål. Intervjuene ga nyttig informasjon og nye innfallsvinkler til oppgaven.

3.3 Spørreskjema

Kvantitative data samles vanligvis inn ved hjelp av spørreskjemaer, men siden mitt spørreskjema ikke har oppgitte svaralternativer, eller et datagrunnlag som baseres på tall, er ikke dette tilfelle i min oppgave. Jeg har brukt en kvalitativ forskningsmetode, fordi den sikter på å avdekke holdninger og meninger bak et fenomen (Christoffersen & Jacobsen, 2012, s. 18). Jeg valgte å bruke spørreskjema til å samle inn data, fordi jeg håpet på mange svar, og på grunn av tidsperspektivet. I tillegg var det å samle inn data fra to perspektiv, mest formålstjenlig for å kunne besvare problemstillingen.

I forkant hadde jeg undersøkt FAU og deres formål. Når jeg lagde spørsmålene, var jeg nøye på struktur og rekkefølge. Jeg startet med noen generelle spørsmål, for så å gå over til spørsmål som er undersøkelsens tema. Jeg prøvde å lage spørsmålene så presise som mulig, og tenkte nøye igjennom hvilke spørsmål som skulle være med. Sammen med veileder vurderte vi hvilke spørsmål som kunne utelates fra skjemaet. Det var en hensikt at det skulle være så enkelt og oversiktlig som mulig, slik at noen ville ta seg tiden til å svare. Hvis jeg hadde for mange spørsmål, kunne jeg risikere lav svarprosent av de utvalgte deltakerne. I tillegg ville dette gjøre analysen mer oversiktlig. Jeg utformet spørreskjemaet med spørsmål som kunne gi meg svar på problemstillingen, og jeg prøvde å stille så konkrete spørsmål som mulig (se vedlegg 2). Jeg brukte åpne spørsmål, for å kunne få detaljert informasjon av informantene. At spørreskjemaet var godt gjennomarbeidet og hadde en enkel layout, gjorde at deltakerne kunne få et godt førsteinntrykk av det, og derfor kunne tenke seg å svare. Jeg lot en medstudent være prøvekanin og besvare skjemaet, før jeg sendte ut spørreskjemaet via epost. Informantene kunne respondere ved å skrive ned svar i mailen.

3.4 Forforståelse

Forskjellige forhåndsoppfatninger av et fenomen, kan føre til at man har forskjellig tilnærminger og fokus innenfor et tema (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 22). Mitt syn på virkeligheten er ulikt andres syn, og dette påvirker mine forhåndsoppfatninger og mitt formål i undersøkelsen. På forhånd hadde jeg en oppfatning av at foreldre har stor betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing. Mine forforståelser har påvirket hvilke data som jeg har samlet inn, og utvelgelsen av hvilke data som har blitt brukt og presentert. Mine forhåndsoppfatninger har også vært med på å påvirke utforming av spørsmål, hva jeg retter fokus på og hvordan jeg tolker mine data.

3.5 Analyse

Analysen består av å fortolke mening i deltakernes handlinger (Postholm og Jacobsen, 2011). Når jeg samlet inn data, hadde jeg et klart tema som jeg ønsket å belyse, men jeg var ikke sikker på hva

empirien ville vise. Intervjuguiden og spørreskjemaet styrte innholdet i undersøkelsen, og jeg hadde et mål med å stille akkurat de spørsmålene jeg stilte. Likevel var jeg åpen for hva praksis ville bidra med. Jeg samlet alle utfylte spørreskjema og transkriberte intervjuene. Under transkriberingen spilte jeg av lydopptaket, slik at jeg kunne skrive ned det lærerne hadde sagt. Ved å høre på lydopptaket flere ganger, kunne jeg unngå misforståelser og feiltolking. Jeg foretok en deskriptiv analyse, for å kunne kategorisere innholdet og strukturere datamaterialet. Først markerte jeg de ulike variablene som kom fram, og plasserte de innenfor ulike kategorier. Intervjuguiden kan ha vært deduktiv, fordi jeg hadde en baktanke med å stille de spørsmålene jeg stilte. Likevel hadde jeg en induktiv tilnærming til hvilke variabler som kunne komme fram. De ulike variablene som kom fram under analysen var *foreldre som rollemodeller, åpen dialog og direkte arbeid med foreldre*. Deretter foretok jeg en meningsfortetting ut ifra materialet jeg hadde, og skrev ned de mest relevante funnene for oppgaven.

3.6 Etske betraktninger

Som forsker måtte jeg tenke igjennom informantenes rett til å bestemme over egen deltakelse. Intervjuobjektene fikk beskjed om at de når som helst kunne trekke seg fra prosjektet, og spørreskjemaet var frivillig å delta på. Som forsker er det viktig at man respekterer informantenes privatliv og at opplysninger om dem, er konfidensielle. I tillegg er det viktig å ta hensyn til at mobbing er et sensitivt tema, slik at man ikke utsetter deltakerne for store belastninger ved å snakke eller skrive om temaet. Dette var også en av grunnene til at jeg utformet åpne spørsmål i intervjuguiden og i spørreskjemaet.

4.0 RESULTAT

4.1 Læreres syn på foreldrenes rolle

Mine første funn i undersøkelsen dreier seg om lærernes meninger om foreldre som rollemodeller, samarbeidspartnere og viktigheten av en god dialog mellom partene. Nedenfor vil det dermed komme fram meninger som preges av lærernes syn på foreldrenes betydning, i det forebyggende arbeidet mot mobbing.

4.1.1 Foreldre som rollemodeller

I det forebyggende arbeidet mot mobbing er det viktig at lærerne involverer foreldrene, og at de arbeider sammen. Med en god dialog mellom lærere og foreldre kan de dele den kunnskapen de sitter på, og få en bedre forståelse av eleven. Foreldre må passe på hvilke holdninger de har til andre, og være gode rollemodeller. Det er vesentlig at de støtter opp om skolens arbeid rundt holdninger og

elevenes sosiale kompetanse. Det er også viktig at foreldrene viser interesse for skolen, og ser på det forebyggende arbeidet som grunnleggende i kampen mot mobbing. Den ene læreren legger særlig vekt på at «det er kjempeviktig at foreldrene deltar aktivt og er gode forbilder. Dette er noe foreldrene kan vise gjennom å bry seg om andre».

Det er viktig at lærere og foreldre tenker over hva man sier til barn, og at man ikke snakker negativt om andre mennesker. Dette på grunn av at slike samtaler lett kan fanges opp av barn og starte mobbing. Lærerne er enige i at det å ha gode holdninger både på skolen og i hjemmet, er viktig i det forebyggende arbeidet. I tillegg er det de voksnes ansvar på de fritidsaktiviteter som arrangeres, at de har en klar holdning på at mobbing er uakseptabelt. Dette gjelder også for Foreldrerådets arbeidsutvalg som skal engasjere foreldrene og ha en nulltoleranse for mobbing i foreldregrupper. Lærerne oppfordrer foreldrene til å ta spesielt hånd om barn som ikke har det like lett som alle andre, for eksempel barn med spesielle behov eller barn med norsk som andrespråk. Det å hjelpe de barna som trenger litt ekstra hjelp og som kan være i faresonen, er et viktig tiltak for å forhindre mobbing. Lærerne ønsker at foreldrene bryr seg både om egne og andres barn.

4.1.2 Åpen dialog

Som lærer er det viktig å ha en åpen dialog med hjemmet, og dette innebærer blant annet at partene har uformelle og formelle samtaler med hverandre. Skolen arrangerer foreldremøter med ulike tema. På noen møter kan foreldrene få ulike caser som de skal diskutere gruppevis. Her får de komme med egne forslag på hva de som foreldre kan gjøre i den bestemte situasjonen. Det har også blitt arrangert et storforeldremøte med mobbing som tema. På kontaktmøter gjennomgår læreren trivselsundersøkelsen, og man har en dialog om hvordan barnet har det. I tillegg går man igjennom et trivselsskjema, som eleven har fylt ut før kontaktmøtet. Her får både foreldre og lærere innblikk i hvordan eleven har det på skolen.

Lærere og foreldre må være på lag, og da er det viktig at lærerne lytter til det foreldrene har å si. Foreldrene må bidra med det de er gode på, og ikke være redde for å ta opp ting med skolen med én gang. Særlig oppfordrer lærerne foreldrene til å ta kontakt ved mistanke om mobbing. I tillegg ønsker de at foreldrene lærer barna sine til å si ifra selv. Jo tidligere man sier ifra, jo raskere kan man reagere.

Lærerne ønsker å ha et åpent klasserom for foreldrene, slik at de kan se alt som foregår på skolen. Da kan foreldrene også trives på skolen, og det kan være enklere å spille sammen. Lærerne bør tilrettelegge for et godt samarbeid med foreldrene, før det oppstår eventuelle uoverensstemmelser. Slik viser de at de bryr seg om barnet, og kan dermed skape et tillitsforhold til foreldrene. For å

inkludere foreldrene i skolen, bruker lærerne å ringe og skryte av barna når de gjør noe bra, og prate med foreldrene når de møter på dem. De snakker mye med foreldre til de barna som kan ha det litt trasig, og de prøver å få alle foreldre interessert i det de holder på med på skolen. To sentrale stikkord for foreldre og lærere i det forebyggende arbeidet mot mobbing, er inkludering og tillit. Lærerne ser på skolens elever som alles barn, og derfor arbeider de for å skape et trygt skolemiljø for alle.

4.1.3 Direkte arbeid med foreldre

Foreldre må involveres i det forebyggende arbeidet mot mobbing. Allerede på foreldremøtet før barna begynner på skolen, snakker lærerne om hvor viktig det er å involvere seg og hjelpe til, slik at alle barna får det bra. Som foreldre handler det om å bry seg, engasjere seg, og inkludere andre. Lærerne er klare på at det er viktig å be alle sammen på bursdag, slik at alle blir inkludert.

Det å ha tett kontakt med foreldrene er viktig for lærerne. En av lærerne skriver skriftlige meldinger til foreldrene hver uke. Da har man muligheten til å være åpne med hverandre, og foreldrene kan få viktige beskjeder med én gang. I tillegg er telefonen et sentralt hjelpemiddel, om det oppstår en alvorlig sak. Man bør ikke vente for lenge med å ta kontakt, og det er viktig at man har en god dialog med hverandre. En sentral del er at foreldrene involverer seg i skolen, og spør om ting som angår dem. Det er også viktig at de arbeider med egne barn, og interesserer seg for skolen. I tillegg må lærerne inkludere FAU i skolen, siden det er her foreldrenes stemmer blir hørt.

4.2 FAUs syn på foreldrenes rolle

Nedenfor kommer noen av funnene i undersøkelsen som dreier seg om FAUs meninger om foreldre som rollemodeller, samarbeidspartnere og viktigheten av en god dialog mellom foreldre og hjem. Her kommer FAUs syn på foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing, fram.

4.2.1 Foreldre som rollemodeller

Representantene fra FAU mener at foreldrenes rolle i arbeidet med forebygging av mobbing, er avgjørende. Barna har ofte med seg holdninger hjemmefra, og derfor må foreldre være bevisst egne holdninger. Noen mener at de foreldrene som trenger å få endret på egne holdninger, er de som det oftest er vanskeligst å nå ut til. Et forslag fra en av representantene, er å prøve å endre foreldrenes holdninger via barna, gjennom ulike øvelser hjemme.

Representanter av FAU oppfordrer foreldre til å snakke positivt om skolen til sine barn. I tillegg til å ha fokus på å bygge en god relasjon til eget barn og videreføre gode holdninger. Som forelder må

man være forsiktig med hvordan man uttrykker seg om andre personer med barna til stede. Representantene understreker at det ikke må forekomme baksnakking av andre personer i nærheten av barna. Man må heller forklare barna sine at vi alle sammen er forskjellige, og at vi alle er like mye verdt. En av representantene mener at *«alle foreldre har et selvstendig ansvar for sine egne barn og for å være gode rollemodeller for dem»*.

Som foreldre er det viktig at man bryr seg både om eget og andres barn. Det innebærer å være til stede for barna, og tørre og ta opp ting som er vanskelig. Dersom det forekommer mobbing, så vær en forelder som er der for den som blir mobbet. Man har ansvar for sitt eget barn, men er man opptatt av hvordan de andre barna også har det, kan dette styrke klassemiljøet. I en klasse med et godt klassemiljø er det mindre sjanse for at noen blir utsatt for mobbing.

4.2.2 Åpen dialog

Det er avgjørende med en tett dialog og et godt samarbeid mellom skole og hjem. Sammen har man et felles ansvar. Foreldre kan snakke med sine egne barn om mobbing, og temaet kan drøftes foreldrene imellom. Det er viktig at skolens ledelse og lærere er ærlige med foreldrene om hvordan det står til med mobbing på skolen. Et tett samarbeid mellom skole og hjem, med fokus på gode relasjoner mellom elevene, kan bedre elevenes klassemiljø. FAU arbeider for et godt skolemiljø, og de tar alle signaler og reaksjoner på skolemiljøet fra elever og foreldre på alvor. Dette diskuteres med skolens ledelse og man forsøker å ha en så konkret oppfølging som mulig. De ber foreldre ta opp vanskelige ting direkte med skolen, og så raskt som mulig.

4.2.3 Direkte arbeid med foreldre

Foreldre kan involveres i arbeidet mot mobbing, ved å få kunnskap om hva de skal se etter, særlig med fokus på å forebygge og avdekke digital mobbing. For å forebygge mobbing er det vesentlig å ha et tett samarbeid mellom skole og hjem. Man bør ha fokus på skolens samlede plan mot mobbing, og ta opp temaet på foreldremøter. FAU må bidra inn i arbeidet med å skape et godt klasse- og skolemiljø. Tema som ofte blir diskutert på FAU-møter er foreldresamarbeid, hvordan man kan håndtere mobbesaker, og hvordan man kan få til et inkluderende fellesskap. I tillegg drøfter man bursdagsselskap, miljøtiltak, og hvordan man kan få skolen til å bli et godt sted for alle.

FAU og skolens ledelse arbeider for å forebygge og bekjempe mobbing. Sammen har de bidratt til å få på plass en tiltaksplan mot mobbing. Nå arbeider de med idrettslaget om innholdet i det proaktive arbeidet. FAU har et tett samarbeid med skolen, og de tar saker som angår mobbing alvorlig. De arrangerer sosiale tiltak for barna, hvor foreldrene blir involvert. For eksempel har FAU i løpet av

høsten kjørt temakvelder om digital nettmobbing sammen med organisasjonen Barnevakten. Her var både foresatte og elever invitert. En av representantene poengterer: *«Dessuten er det viktig at nøkkelpersoner (ledere i idrettslag, trenere, lærere, FAU, klassekontakter) viser nulltoleranse for mobbing og belyser temaet gjennom handling».*

Foreldre kan involveres i arbeidet mot mobbing gjennom skoleorienterte aktiviteter i hverdagen og gjennom idrettslaget. Å arbeide proaktivt mot mobbing er et viktig tiltak. Dette innebærer for eksempel å arbeide for et godt klasse- og læringsmiljø. Det å arbeide med mobbingen på skolen og i hjemmet, kan bidra til at elevene får bevissthet rundt seg selv, og på sine reaksjonsmåter rundt mobbing. At FAU og skolen arrangerer temakvelder, inviterer foreldrene til å bidra med åpenhet og et ønske om at man skal få til dette i fellesskap. Som foreldre må man ta barna på alvor når det dukker opp tilfeller der mobbing forekommer, og vise barna at det er nulltoleranse for mobbing. I tillegg kan man vise engasjement og stille opp på møter der mobbing er temaet.

Skolens ledelse og representanter fra FAU går igjennom elevundersøkelsen, og setter inn støtte der det trengs. I år har noen av FAUs representanter hatt fokus på å lage en struktur over hvilken rolle man har, og hva som skjer. Når man får en oversikt over foreldrekontaktens rolle, får etablert kontakt med representanter i FAU, samt et felles treffpunkt for møter med skolen, vil alle sammen dra i samme retning. Dette kan føre til at foreldrene snakker bedre sammen, og at man kan komme til enighet om hva som er akseptabel atferd hjemme og på skolen.

5.0 DRØFTING

5.1 Hovedfunn av resultat

Det er stor enighet mellom foreldre og lærere at et godt samarbeid er vesentlig i det forebyggende arbeidet mot mobbing. Dette samsvarer også med teorien. En god dialog mellom partene gjør at de kan få en bredere forståelse av eleven. Når lærere har foreldremøter, kontaktmøter og uformelle samtaler med foreldre, kan partene arbeide for å ha en god og åpen dialog om hvordan barnet har det på skolen. Lærerne og FAU-representantene er enige i at en god dialog innebærer at de viser tillit til hverandre ved å være åpen og lyttende i samhandlingen. En viktig forebyggende faktor mot mobbing, er å ha gode holdninger hvor man viser nulltoleranse for mobbing. Ut ifra samtalen med lærerne kom det fram at de voksnes holdninger har store innvirkning på barna. Av den grunn er det viktig at man som voksen tenker på seg selv som rollemodell, og viser omsorg for andre. Voksne kan bidra til at vennskap skapes mellom barn, ved å legge til rette for dette, og bry seg om andres barn.

Lærerne legger vekt på at et godt samarbeid mellom skole og hjem, bør bygge på gode relasjoner før eventuelle problemer oppstår. Viktige forutsetninger for å oppnå dette, er at lærerne inkluderer foreldrene i skolen og roser elevenes positive atferd. Ut i fra svarene fra lærerne bør alle foreldre ta kontakt med skolen ved mistanke om mobbing, og lære barna sine til å si ifra selv. Foreldre må huske viktigheten av å vise omsorg for andre barn, og være der for barn som kan ha en risiko for å bli utsatt for mobbing. Et godt skolemiljø er en forutsetning for å forebygge mobbing, og derfor må lærere og FAU arbeide kontinuerlig med dette. Foreldrerådets arbeidsutvalg legger vekt på at de kan styrke klassemiljøet ved å legge opp til fellesopplevelser blant elevene, ha fokus på læringsmiljøet, og videreformidle viktig informasjon til foreldrene. Dette kan dreie seg om ansvaret for å bry seg om andres barn, og å engasjere seg i skolens arbeid med forebygging av mobbing.

5.2 Resultat i forhold til teori

Resultatene viser at for å forebygge mobbing må vi ta utgangspunkt i Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, og betrakte skolens og foreldrenes betydning i arbeidet. De er ulike sosialiseringsinstanser i elevens miljøer, og sammen har de et ansvar for å oppdra barnet slik at det kan fungere i samfunnet. For å få et mer helhetlig bilde av eleven må vi være aktive deltakere i oppdragelsen av barnet, og arbeide forebyggende mot mobbing i de miljøene barnet er en del av.

5.2.1 Foreldre som rollemodeller

Som teorien viser har foreldre stor påvirkningskraft hos barnet, og ifølge speilingsteorien til Mead kan videreføring av dårlige holdninger, være avgjørende for hvordan barnet blir som menneske og medmenneske (Rørnes, 2007, s. 31). Barnet speiler seg i foreldrene, og de har stor innflytelse på hvilke holdninger barnet utvikler. Som lærerne påpekte ser barnet på hvordan foreldrene snakker om andre mennesker, og lærer av dette. Hvis foreldrene ikke tenker over hvordan de behandler andre mennesker, så vil dette prege barnet.

Det er stor enighet mellom FAU og lærere om at holdningsarbeid på skolen, må stemme overens med det som blir praktisert hjemme, siden foreldrene har den største innflytelsen på barnet. Dette betyr at det kontaktløse samarbeidet må fungere like godt som de andre formene for samarbeid, siden dette er med på å forme elevene som mennesker. Mye av ansvaret legges på foreldrene, men ikke alle foreldre er bevisst deres betydning i henhold til dette, og derfor er det lærernes ansvar å gjøre foreldrene bevisste. Dette kan derfor være et viktig tema på foreldremøter. Her kan det også legges vekt på hvordan voksne kan tilrettelegge for vennskap hos barn, og hvordan man kan utvikle empati hos barn. Her kan Olweus mobbering være til god hjelp.

Å være en god rollemodell for barnet innebærer å fremme gode verdier og holdninger. Ved å være et godt forbilde som viser fram egne empatiske sider, kan man fremme gode sosiale evner hos barnet. Siden FUG (2012) betrakter vennskap som det viktigste virkemiddelet mot mobbing, bør foreldre og lærere ha større fokus på hvordan voksne kan skape vennskap. Gjennom vennskap kan barnet få trygghet på seg selv og egne verdier, noe som er viktig for barnets sosiale læring og utvikling (Arge og Hoem, 2012).

En av FAU-representantene hadde et viktig poeng, og viste til at som voksen gjelder det å være gode rollemodeller, også på nett. Mange voksne har dårlig oppførsel på nett, fordi man har muligheten til å være anonym. Om barna ser at foreldrene er frekke på nettet, kan barna tro at dette er greit. Her må foreldre lære barna om nettvett og involvere seg i de digitale plattformene barna er på. Det er minst like viktig å spørre hvordan barnet har hatt det på nettet, som å spørre dem om skoledagen. Vi lever i en digital verden, og god oppførsel på nettet er derfor viktig å videreføre.

Om foreldrene har dårlige erfaringer fra egen skolegang, kan det hende de har negative holdninger til skolen, og dette kan påvirke barnet i samme retning. Bronfenbrenners mesonivå viser at foreldre er viktige modellpersoner, som påvirker barnets holdninger og personlighet. I det kontaktløse samarbeidet handler det om å vise interesse for skolen og støtte opp om barnas skolegang. Foreldre som viser foreldrestøtte og har gode samarbeidsrelasjoner med skolen, legger et viktig grunnlag for at barnet skal trives i skolen (Utdanningsdirektoratet, 2012).

5.2.2 Dialogen i samspeillet

I det direkte samarbeidet mellom skole og hjem er dialogen sentral. Det er her foreldres og læreres meninger møtes. Lærerne og FAU-representantene er enige i at et godt samarbeid preges av en åpen dialog, hvor partene har formelle og uformelle samtaler med hverandre. Partene bør være likeverdige og ha en jevn maktbalanse. Dialogen innebærer at en prøver å forstå, og ikke overtale den andre til å overta den forståelsen en selv har. Læreren skal ikke bruke samtalsituasjonen for å innhente opplysninger som han senere bruker som et maktmiddel (Arneberg & Overland, 2013, 59). En god dialog preget av inkludering, åpenhet og gjensidighet kan legge til rette for et godt samarbeid, noe som er viktig i samhandlingen mellom barnets ulike miljø (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011, s. 92).

Lærerne legger vekt på at de uformelle samtaler er minst like viktige som de formelle. Dette på grunn av at man gjennom slike samtaler bygger opp en relasjon til foreldrene. I dialogen mellom foreldrene og lærerne må man sette av tid til refleksjon. Dialogen forutsetter at en lytter og setter seg inn i den andres sted, og ikke bare er opptatt av å fremme egne synspunkter. Det er ikke alltid

man kan være enig om hva som er det beste for eleven. Siden foreldre og lærere har et felles ansvar for å forme barnet, bør man ha klare forventninger til hverandre. Foreldrene har hovedansvaret for oppdragelsen av barnet, mens lærerne har hovedansvaret for elevens læring. Lærerne kan være med på å påvirke barnets oppdragelse ved å formidle sin mening, mens foreldrene kan være med å påvirke lærerens arbeid. Et mål må være å ha en felles visjon for eleven. Som lærer kan man styrke elevens sosiale kompetanse ved å rose elevens positive handlinger. De lærerne jeg intervjuet la stor vekt på at man må ringe hjem til foreldrene og fortelle om det positive eleven har gjort på skolen, slik at foreldrene ikke forbinder telefonen fra skolen med noe negativt.

5.2.3 Samarbeidet mellom skole og hjem

I betraktning av Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, har fokuset mitt vært rettet mot modellens mesonivå. Samspillet mellom de ulike miljøene er viktig for barnets utvikling, og en god relasjon mellom disse kan bidra til å styrke barnets tilværelse (Sagbakken, 1996, s. 190). Det er viktig å se på barnet og foreldrene som en enhet i samarbeidet. Om mobbing oppstår er kvaliteten på samarbeidet mellom skole og hjem avgjørende for resultatet. Siden barnet sosialiseres både på skolen og hjemme, er det viktig med et godt samarbeid.

FAU representerer foreldregruppen, og går innenfor det representative samarbeidet. De kan ha stor innvirkning på foreldremøter, og bidra med å formidle viktig innspill til skolens ledelse. De har medansvar for at elevenes læringsmiljø er trygt og godt. Om FAU svikter på deres områder vil det gå utover samarbeidet mellom skole og hjem, og elevenes læringsmiljø. Mobbing kan oppstå, og derfor er deres arbeid med læringsmiljøet og foreldresamarbeid særdeles viktig. Tiltak mot mobbing må utvikles i felleskap, og deres faste møter om trivsel, læringsmiljø og mobbing er derfor viktig i det forebyggende arbeidet mot mobbing.

Det direkte samarbeidet innebærer den direkte kontakten mellom foreldre og lærere, og gjennom formelle og uformelle møter kan de samarbeide om barnets utvikling. Det sentrale her er en åpen dialog som bygger på tillit og en forståelse av hverandre. Om foreldre og skole har vanskeligheter med å samarbeide kan dette få negative konsekvenser for elevens utvikling (Sagbakken, 1996). Både representanter av FAU og lærere legger stor vekt på det direkte samarbeidet, og om barnet opplever at skole og hjem dra i samme retning, er det stor sannsynlighet for at barnet får en positiv utvikling (Nordahl, Lillejord & Manger, 2013, s. 202).

Det kontaktløse samarbeidet dreier seg om at foreldre støtter opp om barnas skolegang. Sentrale innvirkninger på dette er skolens involvering av foreldre og foreldrenes holdninger til skolen. Foreldre er muligens ikke klar over hvor stor innvirkning dette har for barnets sosiale kompetanse, og

skolen er kanskje ikke bevisst at foreldre må respekteres som likeverdige parter i samarbeidet. Om barnet opplever at skole og hjem drar i samme retning, er det stor sannsynlighet for at barnet får en positiv faglig- og sosial utvikling (Nordahl, Lillejord & Manger, 2013, s. 202).

5.3 Metodekritikk

Fordi en kvalitativ metode har stor grad av fleksibilitet, må man stille seg spørsmålet om hvor pålitelig dataene er. Reliabilitet er avhengig av nøyaktigheten på hvilke data som brukes, måten de samles inn på og hvordan de blir bearbeidet. (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 23) Jeg føler at mine data er gode representasjoner av det generelle fenomenet, og at det har en god begrepsvaliditet. Mye av kunnskapen er lokal og avgrenset fordi det er en liten andel deltakere i undersøkelsen, men kunnskapen kan likevel generaliseres naturalistisk og få betydning for egen praksis hos flere lærere og foreldre.

Om jeg skulle gjennomført prosessen på nytt, er det noen ting jeg ville endret på. Herunder noen spørsmålsformuleringer i intervjuguiden og spørreskjemaet, og intervjuet et par elever i tillegg. Da kunne jeg fått enda bredere forståelse av foreldrenes betydning. Dette har ikke blitt prioritert på grunn av oppgavens omfang. Jeg kunne også intervjuet lærerne sammen, og muligens fått andre funn. Ulempen med dette kunne da blitt at de hadde påvirket hverandre, eller holdt tilbake informasjon, derfor ble intervjuene gjennomført med lærerne hver for seg. Å ta opp intervjuet med båndopptaker, kan ha gjort informantene ukomfortable, men på grunn av min gode relasjon til dem, tror jeg at de følte seg trygge. Det har vært en god ressurs å ha et lydopptak av intervjuene, fordi jeg da kunne høre det om og om igjen. Jeg mistet derfor heller ikke noe viktig informasjon, og jeg kunne observere kroppsspråk underveis. Ved å transkribere intervjuene kunne jeg bearbeide materialet grundig, og skape et godt grunnlag for tolkning.

Selv om jeg har funnet en sammenheng mellom mine funn og teori, kan de svarene jeg har fått likevel gi et svakt bilde på foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing. Med flere deltakere som hadde svart på spørreskjemaet, kunne jeg fått et enda klarere bilde av tendensen. Jeg valgte en kvalitativ metode, og dette har sikret meg svaret på det jeg ville undersøke. Siden en slik metode tar hensyn til kontekstuelle betingelser, kan ikke svarene jeg har funnet generaliseres, og jeg kan ikke fastsette en konkret måling av foreldrenes betydning. Dette kunne jeg kanskje sikret ved en kvantitativ undersøkelse, fordi metoden er mindre fleksibel og deltakernes svar kunne gi mening i form av tall, og sammenligninger på tvers av deltakere og settinger. Likevel er det ikke sikkert at jeg hadde fått de svarene jeg ønsket, fordi jeg ikke hadde fått møtt deltakerne ansikt til ansikt, og som Postholm og Jacobsen (2011) peker på, kan dette påvirke påliteligheten til deltakerne.

6.0 KONKLUSJON

Studien viser at foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet mot mobbing er svært sentral. En viktig forutsetning for oppgaven har vært å betrakte Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, og her har jeg sett på viktigheten av et samspill mellom barnets miljø for å kunne forebygge mobbing. Med et fokus på modellens mesonivå, har jeg sett på hvordan samspillet mellom skolen og foreldrene påvirker barnet. Lærere må se på barn og foreldre som en enhet og involvere dem i skolen, mens foreldrene må betrakte seg selv som rollemodeller og oppdragere i barnets sosialisering.

For å kunne se på hvilken betydning foreldrene har i det forebyggende arbeidet mot mobbing, har jeg sett på betydningen av et godt samarbeid mellom skole og hjem. De tre formene for samarbeid har ulike innvirkninger på barnet. FAU har et stort ansvar for elevenes læringsmiljø og representerer foreldrenes stemme. I det direkte samarbeidet har foreldre og lærere et ansvar for å opprettholde en åpen dialog, med gode samtaler og refleksjoner av barnets utvikling. Foreldrene har kanskje det største ansvaret for det kontaktløse samarbeidet, fordi dette påvirker barnets personlighet, holdninger og sosiale kompetanse. På dette området føler jeg at alle sammen har et felles ansvar for å bevisstgjøre alle foreldre denne påvirkningskraften. De ulike formene for samarbeid har altså en innvirkning på det forebyggende arbeidet mot mobbing, og foreldrene er en viktig del av dette. Min konklusjon er derfor at foreldre har en stor betydning i det forebyggende arbeidet, som rollemodeller, oppdragere, samarbeidspartnere og tilretteleggere av vennskap og empatiutvikling hos barn.

Som Erna og kongen sa i sin nyttårstale, trenger vi mer enn et trygt læringsmiljø og gode handlingsplaner mot mobbing, vi trenger gode foreldre. Det handler om at vi som et samfunn kan bekjempe mobbing, sammen. Under denne skriveprosessen har jeg funnet interessante funn, og jeg ser nå at det hadde vært interessant å spesialisere seg innenfor foreldrenes betydning i det forebyggende arbeidet, for eksempel med fokus på arbeidet mot digital mobbing.

7.0 LITTERATURLISTE

Arge, L. A. (2012) Voksne har ansvar for å skape vennskap! I Sandsmark, J. (2012). *Voksne skaper vennskap*. Oslo: Kommuneforlaget

Arneberg, P. og Overland, B. (2013). *Lærerrollen – om skolekultur, læreres læring og pedagogisk dannelse*. Oslo: Cappelen Damm AS

Bø, I. (2012). *Barnet og de andre. Nettverk som pedagogisk og sosial ressurs*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Christoffersen L. og Johannesen A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt forlag AS

FUG.no. (2012). *Foreldremøter om vennskap*. Hentet fra <http://www.fug.no/foreldremoeter-om-vennskap.5082706-152787.html>

FUG (2013). *Foreldreutvalget for grunnopplæringen*. Hentet fra <http://www.fug.no/foreldre-og-skolen.141854.no.html>

Gustavsson, U. & Tømmerbakken, N. (2011). *Sosialfaglig arbeid i skolen. Om samarbeidet mellom lærer og sosialarbeider*. Oslo: Kommuneforlaget

Hafstad, R. (1996). Kommunikasjon med foreldre. I Helgeland, I.M. (red.). (1996). *Forebyggende arbeid i skolen – en pedagogisk utfordring. Om barn med sosiale og emosjonelle vansker*. Oslo: Kommuneforlaget.

Imsen, G. (2005). *Elevenes verden. Innføring i pedagogisk psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget

Moen, E. (2014). *Slik stopper vi mobbing – en håndbok*. Oslo: Universitetsforlaget

Nordahl, T., Lillejord, S. og Manger, T. (2013). Den profesjonelle lærer i møtet med andre. I Nordahl, T., Lillejord, S. og Manger, T. (2013) *Livet i skolen 2. Grunnbok i pedagogikk og elevkunnskap: Lærerprofesjonalitet*. Bergen: Fagbokforlaget

Nordahl, T. (2005). Foreldre i skolen. I Østerud, P. og Johnsen, J. (red.). *Leve skolen! Enhetsskolen i et kulturkritisk perspektiv*. Vallset. Oplandske Bokforlag.

Ogden, T. (2002). *Sosial kompetanse og problematferd i skolen. Kompetanseutviklende og problemløsende arbeid i skolen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

- Olweus, D.(1992). *Mobbing i skolen. Hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Oslo: Universitetsforlaget
- Olweus, D. (2008). Mobbing blant skolebarn – grunnleggende fakta og tiltaksprogram. I Helgeland, I.M. (red.). (2008). *Forebyggende arbeid i skolen. Om barn med sosiale og emosjonelle vansker*. Oslo: Kommuneforlaget
- Opplæringslova. (1998) *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Postholm, M.B., og Jacobsen, D.G (2011). *Læreren med forskerblikk. Innføring i vitenskapelig metode for lærerstudenter*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Roland, E. (2014) *Mobbingens psykologi. Hva kan skolen gjøre? 2.ugave*. Oslo: Universitetsforlaget
- Rørnes, K. (2007). *Det motstandsdyktige «mobbeviruset»*. Oslo: Høyskoleforlaget
- Sagbakken, A. (1996). Foreldre – «The Missing Link» i pedagogikken? I Helgeland, I. M. (red.). (1996). *Forebyggende arbeid i skolen – en pedagogisk utfordring. Om barn med sosiale og emosjonelle vansker*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Saabye, M. (2012). *Kunnskapsløftet*. Oslo: PEDLEX Norsk Skoleinformasjon
- Sandsmark, J. (2012). Kommuner og fylkeskommuner skaper vennskap. I Sandsmark, J. (red). (2012). *Voksne skaper vennskap*. Oslo: Kommuneforlaget
- Utdanningsdirektoratet. (2012). *Foreldres rolle*. Hentet fra <http://www.udir.no/Laringsmiljo/Bedre-laringsmiljo/Hjem-skole-samarbeid/Foreldres-rolle/>
- Utdanningsdirektoratet. (2015). *Elevundersøkelsen 2014 – mobbing, krenkelser og arbeidsro*. Hentet fra <http://www.udir.no/Tilstand/Forskning/Rapporter/NTNU/Elevundersokelsen-2014--mobbing-krenkelser-og-arbeidsro/>
- Utdanningsdirektoratet. (u.å). *Voksne skaper vennskap*. Hentet fra <http://www.udir.no/Laringsmiljo/Arbeid-mot-mobbing/Manifest-mot-mobbing/Voksne-skaper-vennskap/>
- VG.no. (2015). *Erna Solberg: -Du kan gjøre en forskjell neste år*. Hentet fra

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/solberg-regjeringen/erna-solberg-du-kan-gioere-en-forskjell-neste-aar/a/23366059/>

VG.no. (2014). *Kong Harald: -Vi trenger snille ord*. Hentet fra

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/kongehuset/kong-harald-vi-trenger-snille-ord/a/23365811/>

VEDLEGG 1

Intervjuguide

Spørsmål til lærere

Generelt

Kjønn:

Alder:

- 1) Hva legger du i begrepet *vennskap*?
- 2) Hva legger du i begrepet *mobbing*?
- 3) Hvordan arbeider skolen for å forebygge mobbing?
- 4) Hvordan får foreldre innblikk i skolemiljøet?
- 5) Hvordan kan foreldre involveres i forebyggende arbeid mot mobbing?
- 6) Hvordan blir foreldre inkludert i arbeidet mot mobbing?
- 7) Hva legger du vekt på i arbeidet med å forebygge mobbing?
- 8) Hva mener du er foreldrenes rolle i arbeidet med forebygging av mobbing?
- 9) Hva mener du er FAUs rolle i arbeidet med forebygging av mobbing?
- 10) Hvordan arbeider skolen og FAU sammen mot mobbing?
- 11) Hvordan tilrettelegger du for et godt samarbeid med foreldre?
- 12) Hvordan tilrettelegger ledelsen/skoleleder for at du kan arbeide forebyggende mot mobbing?
- 13) Hva gjør du for å involvere foreldre i skolen?
- 14) Hvordan arbeider du og dine kolleger for et godt skolemiljø?

VEDLEGG 2

Spørreskjema

Spørsmål til FAU-ledere

Kjønn:

Alder:

- 1) Hvor lenge har du vært leder for FAU?
- 2) Hvor mange år har du hatt barn i skolen?
- 3) Hva gjør dere for å arbeide for et godt skolemiljø?
- 4) Hva legger du i begrepet *Mobbing*?
- 5) Hva legger du i begrepet vennskap?
- 6) Hvordan kan foreldre involveres i arbeidet mot mobbing?
- 7) Hvordan arbeider dere i FAU for å forebygge mobbing/arbeide mot mobbing?
- 8) Hva mener dere er foreldrenes rolle i arbeidet med forebygging av mobbing?